

Свети Јован Кронштатски

БОЖАНСКА ЛИТУРГИЈА

Шта је то **Литургија**? **Божанска Вечера, Брак Јагњета, у коме се Јагње Божије сједињује са душама верних.**

Шта је то **престол**? То је Синај Богојављења, на који је узашао истински Законодавац и Судија света. **Свештеник као Мојсије стоји пред Господом, беседи са Њим као са Другом, савршава страшну Тајну измирења људи са Богом, приноси умилостивљујућу и очишћујућу, бескрвну жртву за своје грехе и за незнања народна.** Шта је престол? То је Божанска Голгота, на којој је Јагње Божије распето и умрло за грехе света.

Ево пред вама је крст који стоји на престолу баш као на Голготи, пред очима вашим је Мајка Божија која стоји покрај крста Сина Свога и горко плаче, и Јован Богослов, љубљени ученик Исуса Христа који такође плаче. Пред вама је Голгота, истинска Голгота. Сећајте се живо онога што се на Голготи догодило ради вас - плачите због својих грехова и не распињите по други пут Сина Божијег, јер ако живите без покајања и грешите без страха, онда изнова распињете Јагње Божије. Шта је то престол? То је престол Цара над царевима и Господа над господарима, са кога Он издаје Своје заповести вернима, то је престол Судије *Који ће судити васељени по правди, и народима по истини* (Пс. 95,13), то је катедра Божанског Учитеља, Који објављује *речи живота вечнога* (Јн. 6,68).

Шта је то **олтар**? Олтар је небо, Царство Небеско, рај који је некада због греха био затворен за земљородне, да би на послетку био отворен крстом Сина Божијег.

Шта су **Царске двери**? То су врата Царства Небеског, врата неба, врата раја. Зашто се на њима сликају Благовести Пресветој Богородици? Зато што су Благовести почетак нашег спасења и узрок отварања врата Царства Небеског за нас. Пресвета Богородица се и сама назива Дверима кроз које улазимо у рај, и Вратарком, јер нам је Она отворила рај оваплоћењем Сина Божијег од Ње. На Царским дверима видимо Архангела Гаврила и Дјеву Марију: то значи да се кроз оваплоћење небо сјединило са земљом, да су се ангели сјединили са људима и да представљају једну Цркву. Јеванђелисти се на Царским дверима изображавају као весници нашег спасења, као васпитачи наши, који нас воде ка Богу својом благовешћу о оваплоћењу,

учењу, чудесима, страдањима, смрти, васкрсењу и вазнесењу Сина Божијег, као источници наше вере у Христа, кроз коју сви без препрека улазимо у рај.

Шта је на земљи величанственије, дирљивије и животворније од **служења Литургије**? Сједињујући Бога са људима кроз оваплоћење, кроз Богопоучавање, кроз страдања, смрт, погребенење и васкрсење, ту се изображава и савршава највећа тајна љубави Божије према људском роду - тајна обновљења и обожења људске природе, тајна сједињења људи са Богом посредством причешћивања Његовим Телом и Крвљу. Ова тајна задивљује ум својом величанственошћу, и сваког разумног хришћанина води ка побожности, благодарењу и прослављању Бога. **Дело Божије које се савршава на Литургији, својом узвишеношћу превазилази сва дела Божија савршена у свету, па и само стварање света.**

Ово заиста небеско служење Божије на земљи, служење у коме је разумно и достојно учествовати, представља блаженство, мир и радост за душу. Оно храни ум, весели срце, изазива сузе умиљења, побожности и благодарности, покреће на самопожртвоване подвиге љубави, милосрђа и састрадавања према свим људима, сједињује све у један братски савез, сједињује небо и земљу - Ангеле и људе, и свима доноси радост надања у васкрсење и бесмртност.

Због чега људи тако често бивају **хладни** према Литургији? **Због недостатка расуђивања, због малOVERја или недостатка вере, или због свакодневних страсти.** Зашто више воле позориште (оно што св. Јован Кронштатски говори о позоришту, данас се у пуној мери односи на телевизију - прим.) него цркву, а наклапања и шале глумаца више од Богослужења? У позоришту се представља уобичајен, сујетан људски живот, испуњен страстима, надом, задовољствима и разочарањима, са тугом и радошћу, са сиромаштвом, богатством и комфором, са његовим патриотизмом и издајством, са пороцима и врлинама, са његовом страсном, телесном љубављу или мржњом. Тако човек у позоришту види себе као у огледалу, забавља се сопственим проблемима, сопственим пороцима, аплаудира им, одобрава их, и дарезљиво награђује њихово уметничко представљање. **А што се Литургије тиче, човек је у већини случајева неприпремљен и недостојан да би живео њеним животом, да би осетио њену узвишеност и спасоносност, да би је схватио, да би се одуховио и обожио: земља привлачи своје. Али постоје и људи за које је Литургија све на свету.**

Нека никога не саблазни **једноличност** Литургије - то што је у њој увек једно исто, него нека сваки православни хришћанин ушима и срцем проникне у дубину садржаја Литургије, у висину, дубину, ширину и дужину љубави Божије, која се јавила грешном свету када је страдао у гресима; нека свако помишља на бесконачно велику жртву коју је Исус Христос принео Оцу небеском за грехе света; нека свако осети како је Бог заволео свет, да је дао Сина Свог Јединородног; нека се диви чуду оваплоћења Сина Божијег и нашем обожењу кроз Њега, нека буде вечно благодаран Господу и нека на љубав одговара пламеном љубављу, тврдом, као апостоли, јерарси, мученици и преподобни.

Литургија је противтежа и ослонац за верне пред сталним развраћавањем које господари у свету, освећење оних који су оскврњени падом у грех, исправљање оних који греше, подизање оних који падају, прогнање греховног смрада и осењивање миомирисом Духа Светога.

Ви, који сте рођени од земље и болесни од пропадљивости, приступите очишћених чула и мисли светој Литургији и поцрпите из ње непропадљивост; ви који сте од земље и који сте се прилепили уз земљу, приђите и насладите се небеским добрима у благодатном Царству Христа Бога.

Сви волимо живот, али за нас нема истинског живота без његовог Источника - Исуса Христа. Литургија је ризница, извор истинског живота: јер у њој Господ, Владика живота, предаје Самога Себе за храну и пиће онима који верују у Њега, и у изобиљу даје живот причасницима Својим, како и Сам каже: *Који једе Моје Тело и пије Моју Крв има живот вечни (Јн. 6,54). Ја дођох да живот имају и да га имају у изобиљу (Јн. 10,10).*

Али ђаво, виновник греха и смрти, свим својим адским лукавствима труди се да одврати хришћане од Чаше живота, наводећи на њих маловерје, равнодушност и лењост према тој највећој Светој Тајни хришћанске вере, како би их држао у оковима греха и смрти.

У своме срцу треба постојано загревати веру у Исуса Христа, у Његову бесконачну љубав, треба чешће размишљати о дивним делима Његовог промисла, чешће читати свето Јеванђеље и удубљивати се у оно што се чита; треба проницати у себе, сагледавати своје духовно сиромаштво, своју грешност, своје слепило и голотињу, треба имати глад и жеђ за правдом, тј. за поправљањем и истином, без чега се не може искрено и са

ватреном љубављу, плодотворно причешћивати Светим Тајнама; треба се одрећи склоности ка земаљским насладама, које веома сметају небеској љубави.

“Сваку сада животну бригу оставимо” - ове веома важне речи **Херувимске песме** за већину хришћана остају глас вапијућег у пустињи. Од животних брига и страсти ми смо постали тако сујетни, тако смо клонули духовно.

Неки чак пореде Литургију са сценом или са театром. Разлика између Литургије и театра је бесконачна, као између неба и земље. Литургија је у потпуности небеско служење на земљи, док је театар чисто земаљски производ, прожет свакојаким земаљским страстима: он је оличење и школа *похоте телесне, и похоте очију и надмености живљења* (1. Јн. 2,16), он је школа овог прељуботворног и грешног света, грешна забава гресима и страстима, у којој се као у огледалу или калеидоскопу види свет са његовим ћудима, обичајима, саблазнима, тежњама, непристојностима и трагедијама.

Када не размишља о духовним предметима, душа мало помало умире за Бога и за те предмете и постаје gluva за њих.

Шта је важније, величанственије, чудотворније, светлије, божанственије и дирљивије од Литургије? Па ипак, многи хришћани су мртви и глуви за њу, и присуствују јој немарно, хладно, лутајући мислима и погледима. Зашто? Због недостатка вере у Свету Тајну, а нарочито због тога што не размишљају о њеној величини, светости и животворности, нити о њеним плодовима - о обнављању и вечном животу. Многи су глуви због привезаности својих срца за пролазно и пропадљиво богатство, за животна задовољства и разне телесне похоте. *Због тога морамо веома пазити на оно што чуство, да не скренемо* (Јевр. 2,1).

Како смо увек ниски, приземни, страсни и недостојни да будемо на Литургији, тој наднебесној служби Божијој, испуњеној безграничном љубављу Божијом према људима! Ми и Литургији приступамо са својом расејаношћу, са својим страстима и приземним маштањима, са нечистотом, сујетом, са свакодневним обавезама и рачунима, уз које се привила наша душа.

Слушај, душо хришћанска, шта се пева на почетку Литургије: **“Јединородни Сине** и Речи Божија, бесмртан си, а изволео си да се ради нашега спасења оваплотиш од Свете Богородице и Приснодјеве Марије, и непромењиво си постао човек; био си распет, Христе Боже, смрћу си смрт сатро; Ти си један

од Свете Тројице, прослављан са Оцем и Светим Духом, спаси нас”. Чујеш ли? Бог се ради тебе оваплотио и постао човек... Цениш ли то, осећаш ли то? Оплеменењује ли те то? Одваја ли те од земље? Гледај како нам снисходи Царство Божије, и како нам се страшно, дивно и ужасно приближава! **“Благословено Царство Оца и Сина и Светога Духа”**. Замисли! **Царство Божије на земљи... О радости, о усхићења, о дивоте! Какво је то Царство Божије? То је Црква Исуса Христа.**

Ви, који сте горди због светског знања, који исмевате свету веру, Цркву и Богослужење, ви који поседујете луду мудрост овога света, приђите, смирите се и схватите да сте грешни, бедни, убоги, слепи и наги; да сте болесни и мртви. Сажалио се небески Отац на вас свом Својом жалошћу, свом љубављу, и послао вам је ради измирења Сина Свог Јединородног, да вас Својим крстом, Својом смрћу и васкрсењем, оживи и спасе. То је тајна спасења, то је дело бескрајне доброте, премудрости и силе, дело безмерног човекољубља које се свакодневно савшава у нашим храмовима за време Литургије.

О, како је величанствена, света, спасоносна и жељена Литургија за хришћанина! Храм заиста постаје небо! Јер Бог у Тројици свакога дана силази на свети Животворни Престол и савшава велико чудо милосрђа Свога, претварајући хлеб и вино у Пречисто Тело и Пречисту Крв Сина Божијег и удостојавајући верне да се њима причесте.

Какве је само части Бог удостојио човека усељавајући се у њега кроз Свете Тајне и ходећи у њему и са њим, речју - учинивши га одуховљеним храмом Својим, како је Господ и рекао: њему ћемо доћи (тј. онеме ко извршава заповести Његове) и у Њему ћемо се настанити (Јн. 14,23)!

Међутим, људи који себе називају хришћанима највећим делом не осећају ово безмерно добротинство Божије, него храм Божији - своје тело и своју душу - обешчашћују свакојаким гресима, свакојаким страстима и похотама. О неосећајности, безумља и грешности наше! **Васељена, тако дивна и величанствена, не може да прими Творца и Господа свога и недостојна је да га прими, а људска душа га прима, постаје део Њега, постаје Његова невеста. О како висока част, о какво Божанствено достојанство!**

У Литургији је наша снага за борбу против моћних непријатеља и победа над њима, који нас иначе често побеђују нашим страстима; у Литургији је

очишћење наших нечистота, светлост наших душа, светиња, слава наша, наша нада и утврђење наше.

Како нам се Господ приближио кроз оваплоћење! Ми можемо да Га окусимо као храну и пиће, да дишемо Њиме, да се облачимо у Њега! О, какво чудесно одјејаније - дивно, непропадљиво, угодно, светло, топло, окрепљујуће за душу!

Дух Свети, Син Божији Исус Христос и Њихов узрок и источник, Бог-Отац, тако су нам блиски, као ништа на свету: Они су над нама, у нама, и кроз све нас, посебно у време Божанске Литургије. Нарочито је Дух Свети, Који је сишао у свет заслугом Господа, увек са нама, а понајпре у време савршавања Литургије: као најчистији духовни ваздух, као живоносна светлост и топлота, као јелеј, као духовна храна и пиће, као очишћење, мир, светиња, миомирис, као љубав, као смелост и одважност, као слатка нада, као животворна сила, као чисти дах, као најпријатнији миомирис који све привлачи Себи и ономе у коме обитава, као неописива сладост која чудесно окрепљује читаво човеково биће, као духовна лепота која дивно и непропадљиво украшава душу и тело човеково. Ето какву нам је ризницу духовних добара донео Син Божији, Исус Христос; ето какав је то Дух - Дух Творачки, Творац и Осветитељ. Познајте, сви православни хришћани, неодложно познајте овог Божанског Добротвора - животворног, очишћујућег, освећујућег, просвећујућег, Онога Који вас утврђује; волите Га и поштујте са Оцем и Сином Очевим, Исусом Христом.

Само захваљујући постојању лика Божијег у људској души, палог, али не сасвим изгубљеног, било је нужно и могуће Оваплоћење Сина Божијег, као и сав домострој нашег спасења - Његово страдање, смрт, погребенење и васкрсење; само захваљујући том безмерно драгоценом лику и слици Божијој у човеку, нужна је и могућа Литургија, као непрестано сећање на читав живот Господа Исуса Христа на земљи, на Његова страдања, смрт, васкрсење и вазнесење. Како је величанствена та предност човекова - да има у себи лик и слику Божије.

Божанска Литургија је непрестано и највеће чудо у благодатном Царству Божијем; она је, да тако кажемо, непрестано клање Јагњета Божијег - бесконачна жртва Сина Божијег - и изливање Његове Пречисте Крви; она је сећање на Његова искупљујућа страдања, смрт, васкрсење, вазнесење и на Његов Други долазак - јер Он, Који је једном Себе принео Богу Оцу за сав свет, свагда се приноси и освећује оне који се причешћују; то је жртва

Богочовека Христа коју Он непрестано приноси, и приносиће је до краја света Богу, Оцу Своме, за нас грешне.

“Твоје од твојих Теби приносећи, од свих и за све”: јер Господ је пострадао за све, и умро и васкрсао, и стога сва људска поколења у све дане подсећа и подсећаће на Своју жртву, и предаје је свима који истински верују и желе спасење, као храну и пиће за освећење и обновљење до краја света, како би сви могли да се спасу и како би сви непокајани грешници остали без доброг одговора.

Када свет не би имао Пречисто Тело и Крв Господњу, он не би имао главно добро - добро истинског живота (*немате живота у себи* - Јн. 6,53); имао би само привид живота, јер не би имао дар освећења, речју - целину свих истинских непропадљивих добара. То је онај животворни квасац, који жена (у причи), тј. Црква, *узме и метне у три копање брашна док све не ускисне* (Мт. 13,33). Да, то је истински квасац духовног живота, небеског и светлог, који је положен у људски род: јер **људска душа је тројна, према три њене силе: разуму, срцу и вољи; истина, светиња и љубав треба да прожму све те силе и уопште читав људски живот: мисли, речи и дела.**

Ако побожно и чистим срцем савршавамо Литургију, онда можемо и треба чврсто да се надамо да ћемо кроз њу од Бога измолити све што је потребно за наше душе и тела: опроштај грехова, здравље и спасење, и напредак у свему онима који су живи, а онима који су се преставили у вери, покајању и нади у живот вечни - опроштај грехова и упокојење са свима Светима.

Литургија је свемоћна и сведелотворна - замислите само каква се жртва на њој приноси!?! Приноси се Сам Јединородни Син Божији. Ако Бог ни Сина Свог Јединородног није поштедео ради нас, како нам онда не би дао све са Њим?

Апостол се пита да ли би и могло да буде другачије. **Дакле, свештеници свете Православне Цркве, тврдо знајте и памтите какво се средство за умилостивљење Бога према свим људима, чак и према целом свету, налази у вашим рукама, јер је то жртва за цео свет, и трудите се да Литургију увек савршавате пламеним духом, узвишеним умом и срцем, оставивши сваку животну бригу. О, какву непроцењиву, страшну, небеску и наднебеску жртву приносите, дивну и страшну чак и за саме небеске силе.**

Истрајно молите Господа, да бисте достојно савршавали ову дивну Свету Тајну.

Литургија је дух и живот; њена **идеја** је: *да сви једно буду у Христу* (Јн. 17,21) - све треба носити у срцу и за све се треба искрено молити. Бог је бескрајно заволео човека као обличје Божије; човек је пало обличје Божије, обновљено крајњим исцрпљивањем Сина Божијег за њега. Благодаримо Светој Тројици која нас је спасла! Човек се непрестано обнавља и спасава Пречистим Телом и Крвљу Христовом и тако се обожује. Литургија је највеће и непрестано чудо доброте, премудрости и свемоћи Господа Бога: савршавању Литургије увек треба да присуствујемо са радошћу и страхом, са љубављу према Богу и са љубављу један према другом. У време Литургије увек невидљиво служе небеске силе.

Литургија је непрестано громко сведочанство Божанског милосрђа према нама, сведочанство искупљења, обожења, свемоћи Божије, премудрости, правде и светиње.

Благослов који се даје рукама свештеника јесте такође непрестано сведочанство љубави Христа Бога према нама грешнима, љубави која превазилази разум и због које нас је Он *искупио од проклетства закона поставши за нас проклетство* (*јер је написано: Проклет је сваки који виси на дрвету*) (Гал. 3,13), издејствовавши нам тако свима благослов Оца Свога, благослов који треба високо да ценимо. Са усрдношћу и љубављу предајте, јереји, благослов Господњи људима; будите верна оруђа Спаситеља свога.

Литургија, и уопште Богослужење наше Православне цркве - празнично и свакодневно, а нарочито празнично, ставља нас у живу везу са Главом Цркве, Господом Исусом Христом, са Пречистом Владичицом Богородицом, са небеским бестелесним анђелским силама и са свима Светима, Које непрестано прослављамо, којима благодаримо, које молимо да нас заступају, да нас помилују и да нам помогну; Господ је рекао: *ево, Ја сам са вама у све дане до свршетка света* (Мт. 28,20). Присуство нашег Владике и Бога ми нарочито осећамо на Богослужењу, а пре свега на Литургији, када се на најсуштинскији начин сједињујемо са Њим кроз причешћивање Његовим Светим Тајнама. Током годишњег временског круга, Господ као да се сваке године пред нашим очима рађа, обрезаје, среће у храму са Симеоном, бива крштен, излази у свет на проповед, чини чудеса, трпи непријатељство и мржњу књижевника, фарисеја и првосвештеника, страда,

умире на крсту, бива погребен, васкрсава, узноси се на небо и шаље Духа Светог онима који верују у Њега.

Како је радосна мисао која оживљава срце ако схватиш да сви православни хришћани представљају једно духовно царство Божије, као синови Царства, и једну Цркву Божију, једно тело, један дух, једну винову лозу са великим родом: да у свима царује Бог у Христу Исусу, и да у свима живи Дух Божији, као што је речено: *Ви сте храм Бога живог* (2. Кор. 6,16), *како рече Бог: уселићу се у њих и походићу их и бићу им Отац, и они ће ми бити синови и кћери, каже Господ Сведржитељ, или: не знате ли да сте храм Божији и да Дух Божији обитава у вама?* (1. Кор. 3,16).

О, када би у свима царовао Бог, како се молимо: *да дође Царство Твоје*; о, када би сви живели по вољи Божијој, одбацујући своју лажну, погубну вољу! Када би се сви трудили да живе праведно и свето, као што је свет Господ Бог наш! Када би у свима обитавао Дух Свети, Којим смо сви рођени и запечаћени! Када би у свима живео Христос! Када би сви духовно сазревали на њиви Божијој, као духовна пшеница! Када би свуда владали: мир, тишина, верност, љубав, чистота, уздржање и све добродетељи! Како би величанствен призор тада представљала земља! Како би сви били срећни и задовољни! За све то треба се усрдно молити, нарочито на Литургији. Дивна је Божанска Литургија Православне Цркве због те широке љубави којом обухвата цео свет, све људе, нарочито све православне хришћане.

О, како чист срцем и узвишен духом треба да буде јереј који служи Литургију и друге службе, и приноси Богу такве заједничке и сагласне молитве за цео свет, за све људе, за живе и умрле, и жртву благодарности Господу за све Свете и за Саму Пречисту Богородицу! Он треба да буде изнад свега земаљског, изнад сваке везаности за земаљско, изнад свих демонских страхова. Он треба да буде испуњен пламеном серафимском љубављу према Богу и према свету који је Бог тако заволео, *да је Сина Свог Јединородног дао, да сваки који верује у Њега не погине, него да има живот вечни* (Јн. 3,16).

Литургија нас непрестано подсећа на највеће чудо које је Бог савршио на земљи из своје бесконачне љубави према људима - на то да се Бог јавио на земљи у нашем телу, да је поучавао људе, да је пострадао и умро за нас, и васкрсао из мртвих - и кроз то нас подсећа на љубав према Богу, према истини, светости, милосрђу и духовној мудрости.

То што се савшава за време Литургије, својом узвишеношћу, благошћу, премудрошћу, бесконачном моћи и бесконачном правдом задивљује све анђелске умове: тј. тајна оваплоћења, живот на земљи Господа Славе, учење, чудеса, страдања, смрт и васкрсење, претварање хлеба и вина у истинско Тело и истинску Крв Самог Господа и причешћивање верних њима. А ми, због којих се ова Света Тајна и савшава, често смо равнодушни, или пак страсни када је тело у питању, склони похотама и везани за свет који лежи у злу.

Литургија - то је тајна очишћења, освећења, просвећења, обнове и оживотворења човека за живот вечни; то је тајна Божанске љубави; то је тајна прослављања и обожења обешчашћеног, униженог и у грех палог човека.

На учешће у служењу Литургије током проскомидије позивају се и сви свети, почев од Мајке Божије. Са свештеником у служењу учествују сви свети и сви анђели.

Православни! Када се молите за време Литургије, а нарочито када дајете да се ваде честице за здравље и спасење, као и за покој душа, ви се на проскомидији и за време Литургије сједињујете са Господом, са Богомајком, Претечом, пророцима, апостолима, мученицима, преподобнима и свима светима. О, благородности хришћана! О, среће и блаженства! Са ким се сједињујем? Каквог и како великог заступништва сам се удостојио? (Њиховим - светитељским -молитвама, посети нас Боже). Осим тога, ја свакодневно обнављам своје општење у Христу са целом Црквом на земљи. О, Литургијо целога света, Литургијо васељенска! О, Литургијо заиста Божанска и обожујућа за људе, небеска, која људе од земаљских претвараш у небеске!

Узвишеност, светост, животворност и бескрајна ширина страшне жртве Христове види се већ и у првом делу Литургије, у **Проскомидији**, на којој се припрема твар (предмет) Свете Тајне Евхаристије - хлеб и вино, или Јагње Божије (Агнец), које се свагда коље за грехе целог света и (приноси) као жртва благодарности за све свете. Ту с десне стране Агнеца, у виду троугаоне честице извађене из просфоре, стаје Царица неба и земље, пресвета Дјева Марија, у *позлаћене ризе одевена* (Пс. 44,110) и Духом Светим преукрашена, а после Ње по реду стају, у виду истих таквих честица, свети Божији: 1) Претеча; за њим: 2) стари пророци: Мојсије и Арон, Илија и Јелисеј, Давид и Јесеј, Данило и други свети пророци; за њима: 3) свети

апостоли Петар и Павле и други свети апостоли; 4) светитељи Христови: Василије Велики, Григорије Богослов, Јован Златоуст, Николај Мирликијски, Петар, Алексије и Јона Московски, и други светитељи; за њима: 5) свети мученици и мученице; 6) преподобни мужеви и жене; 7) свети бесребреници; 8) свети праведни Богооци Јоаким и Ана; светитељи који се славе тога дана и 9) светитељ чија се Литургија савшава; - то значи да ће се страшна, изкупитељска жртва за цео свет саврашавати и за њих, тј. као благодарност Богу за њих, као за оне који су крсном жртвом Христовом већ искупљени од земље и савршени, и радују се у прослављеној Цркви небеској.

Затим стају они који су у војујућој Цркви на земљи - Њени пастири, епископи, часно свештенство, у Христу ђаконство и сва братија у Христу, призвана милосрђем Божијим у заједницу са Господом.

За њима стају први порфиносни Син Цркве, Господар наш (Цар) са Супругом и Децом, сав царски дом и сви православни хришћани.

Затим, у виду малих честица (које свештенослужитељ вади из просфоре), за живима следе упокојени у вери и нади на васкрсење и живот вечни. То значи да се изкупитељска, страшна **Жртва** приноси "за све", тј. као заступништво и умилостивљење за све њих: "за све" - за живе и мртве.

Каква велика Жртва Божија! Колико је она бескрајна и широка! Како много је оних које је искупила, колико је само грехова покрила, колико је душа оживотворила, обновила, осветила и оснажила у борби против грехова, искушења и непријатеља, телесних и бестелесних! Колико их је само онебесила, освежила миомирисом, учинила непропадљивим, обесмртила и прославила! За како се безбројно мноштво душа које живе на земљи, и за оне људе који су се већ упокојили, она приноси, ради умилостивљења Господа Бога, и као заступништво да би били помиловани и да би им било опроштено - или пак за њихово добро, за здравље и спасење! Каква бескрајна ширина! Како се само искупљујуће распростире бескрајна љубав према безбројном мноштву људи, живих и упокојених, лечећи, просвећујући и обожујући! Дивна Жртва! Заиста Божанска Жртва! Са како широком и свеобухватном љубављу је свештеник дужан да је савшава! А ми, јереји, обично смо склони угађању телу, лењи, грешни, нечисти, немарни, привезани за земаљско и пропадљиво. О, Царе небесни, Утешитељу, Душе истине, Који свуда јеси! Ризнице добара и даваоче живота, дођи и усели се у нас и очисти нас од сваке нечистоће, да бисмо

достојно, чистим срцем, узвишеним умом и духом савршавали тако велику Свету Тајну! Проскомидија је као некакав садржај, приказ (синопсис) Литургије.

Задивљен сам пред узвишеношћу жртве Тела и Крви Христове, пред њеном светошћу, премудрошћу, свеобухватношћу, пред безмерном љубављу која је у њој скривена, пред њеном искупљујућом силом која код оних који се кају и са вером причешћују може да очисти сваки грех, пред вечним животом који је у њој похрањен, пред њеном силом Божијом која обоготворује нас смртне, пред њеном дивотом. О, Господе Исусе Христе! Ти си сав ту - видимо Те, додирујемо и осећамо.

Литургија почиње речима: **“Благословено Царство Оца и Сина и Светога Духа”**. **Одлазећи у храм Божији, као у Царство Божије, принесите Богу пре свега покајање због својих грехова, јер у Царство Божије неће ући ништа прљаво или нечисто.**

Вишекратно понављање речи: **“Премудрост!”** по окончању јектенија на почетку Литургије верних, подсећа нас да долази време савршавања велике Тајне у којој се пројавила бесконачна премудрост Божија која спасава људски род, и да целокупну силу нашег познања сада треба да усмеримо ка томе да спознамо љубав Божију која спасава човека. *Говоримо премудрост Божију у тајни сакривену, коју предодреди Бог пре векова за славу нашу, коју ни један од кнезова овога века није познао* (1. Кор. 2,7-8).

Зашто се на Литургији савршава **Велики вход**? Ради сећања на одлазак Спаситељев са крстом на Голготу, изван градских врата, јер је Христос изволео, како каже Апостол (Јевр. 13,12), да пострада изван Јерусалима, заједно са разбојницима, од којих се један, благоразумни, обратио Христу: *Сети ме се, Господе, када дођеш у Царству Своме* (Лк. 23,42); такође, савршава се ради сећања на распеће Његово на крсту и на то како су га Јосиф и Никодим скинули са крста.

Уопште, све свештене радње и све молитве свештенослужитеља на Литургији, захтевају пажњу и очишћено разумевање, чио дух и ватрену веру и љубав: јер целокупно ово свештенослужење представља премудрост Божију. За тако кратко време и на тако малом простору спомиње се толико најузвишенијих догађаја који су се одиграли у различито време и на разним местима - догађаја који изражавају бездан Божанске премудрости, добротe, силе, дуготрпљења, правде и милосрђа.

Сваку реч, сваки поступак и чин ту треба у сваком тренутку пратити погледом, слухом, мишљу и срцем, како ништа не би промакло, како не би прошло неопажено, без поуке и користи.

Да, Литургија тражи подвижничку, очишћену душу, невезану за свакодневне потребе и бриге, душу устремљену према горе (“горе имајмо срца”). Зашто размишљаш о неважним стварима док стојиш на овој небеској и Божанској Литургији? Зашто је твоја душа обузета свакодневним пословима, рачунима, улепшавањем и украшавањем помоћу накита? Богу тада покажи душу украшену вером, целомудреношћу, кротошћу, смирењем, милосрђем, бестрасношћу, подвигом. То је одежа твоја! То је твоје злато које је угодно Богу.

“С премудрошћу пазимо!” - тј. узвишеним срцем, слободним од свега земаљског, животног, греховног.

На Литургији верних хришћани певају **Символ вере**, исто као пред крштење, пред причешћивање бослесника, пред Свету Тајну исповести, пред рукоположење за епископа, тј. као неопходан услов за достојно учешће у Светој Тајни и за примање силе Свете Тајне: *ако верујеш од свег срца*, онако како верује света православна Црква, *можеш* (Дап. 8,37) да присуствујеш савршавању Свете Тајне, или да примиш Свету Тајну када дође време уколико си се припремио побожношћу и покајањем од свег срца; ако пак не верујеш, онда си недостојан чак и да присуствујеш, а камоли да се причестиш.

Свету Тајну у олтару савршавају свештенослужитељи који представљају Исуса Христа. **Ако служи свештеник, а не архијереј, Царске двери су затворене - јер ту Свету Тајну је првобитно савршио Исус Христос у нарочито украшеној горњој одаји, где су присутни били само Његови ученици - како би велика Тајна била сачувана од очију недостојних и ради веће побожности верних: јер људско срце и око због своје нечистоте нису достојни да посматрају Тајну на коју и Анђели гледају са страхом.**

“Благодат Господа нашег Исуса Христа и љубав Бога и Оца и заједница Светога Духа да буду са свима вама”. Нема повољнијег тренутка да свештенослужитељ изговори апостолски благослов него што је овај - пред само савршавање Свете Тајне.

“Благодат Исуса Христа”, која милује, очишћује, спасава, просвећује, и окрепљује душу нашу, потребна нам је стално, а нарочито сада, у овим

страшним небеским тренуцима, када с нама служи мноштво небеских војски, које са трепетом окружују престол Божији, јер она просвећује и окрепљује слабе и расејане силе духа, да бисмо могли да схватимо узвишеност и важност Свете Тајне која је пред нама.

“Љубав Бога и Оца” - у тим тренуцима сви треба да осетимо безграничну љубав Бога и Оца према нама, јер Он је тако заволео свет *да је Сина својега Јединородног дао, да сваки који верује у Њега не погине, него да има живот вечни* (Јн. 3,16); и ми сами заволели смо Њега, са Јединородним Сином и Духом Светим, одбацивши привезаност за животне бриге.

“Заједница Светога Духа” неопходна нам је најпре у овом тренутку, јер без те заједнице не можемо заволети Бога Оца, пошто Њему само у Духу Светоме можемо са искреном љубављу да се обратимо: *Авва, Оче!* Јер само нас благодат Духа Светога очишује, освећује, умирује и окрепљује за достојно и доброкорисно стајање пред најсветијом Тајном.

“**Горе имајмо срца**” - кличе свештеник пред Узношење светих дарова. На његов позив народ одговара: “Имамо их ка Господу”. Да ли одговарамо искрено? Не одговарамо, или је пак оних који одговарају искрено веома, веома мало, зато што су срца већине људи прикована за земљу привезаношћу за различите животне бриге. **Срце се на небо, ка Господу, не узноси лако и одједном, јер да би се искрено срцем узнео ка Богу, хришћанин треба непрестано да живи по Богу, да га љуби, да дубоко размишља о делима Њеовог промисла, да им приписује истинску, спасоносну вредност, да их душом и срцем усвоји и да на земљи буде грађанин неба.** А ми долазимо у храм расејани, са различитим животним страстима и похотама, приковани за земљу. Где су ту “горе срца”? Али тешко нама ако нам у тим тренуцима највећих чудеса милости Божије срца нису горе - то значи да смо безосећајни и неразумни, јер се тада од нас тражи потпуна преданост Господу Исусу Христу, Његовој Пречистој Мајци, потпуно поверење (вера), савршена нада, у свим околностима живота, у свим мољењима, благодарењима и похвалама, и при томе - чисто срце, мржња према греху у свим његовим облицима, и ватрена љубав према истини у свим њеним пројавама.

На свакој Литургији ми приносимо жртву благодарности за Пресвету Богородицу и за све свете - они нас заступају пред Господом и моле за опроштај наших грехова и велику милост.

“Узмите, једите... Пијте из ње сви...” Ко ће разумети узвишеност добра које нам чини Господ наш Исус Христос у Светој Тајни Евхаристије или причешћа? Апсолутно нико - чак ни анђеоски ум: јер то доброчинство је безгранично и необухвативо, баш као и Сам Бог, као Његова доброта, премудрост и свемоћ. Каква се само љубав према нама грешнима свакодневно показује на Литургији! Каква блискост Божија! Ево, Он се ту, на престолу, свакодневно, свим Својим бићем, свом Својом Божанском и Људском природом, даје вернима, или га пак свештеник носи у домове верних и тамо даје болеснима. Какво дивно општење, какво сједињавање Божанства са нашом палом, немоћном, грешном људском природом, али не и са грехом, који се спаљује огњем благодати! Каква срећа и блаженство наше природе, која у себе прима Божанску и људску природу Христа Бога и сједињује се са Њим! У том примању Христа у себе са вером је очишћење, освећење и избављење наше од грехова и непријатеља наших, сила наша, обнављање наше, утврђивање срца нашег, мир наш, наша слобода, слава, живот и бесмртност. О, колика нам добра Бог даје кроз Литургију! А како се хришћани односе према њој? Углавном хладно, непажљиво, равнодушно; Светим Тајнама се причешћују сасвим ретко, као по нужди или по навици, једном годишње. И чега се све тако лишавају - какве непроцењиве Божанске ризнице, каквог бесмртног, животворног дара Божијег! Какве се помоћи Божије лишавају! Ето због чега код православних хришћана нема истинског живота - живота у духу Христовом. Ето због чега су се умножили пороци и несреће. Ето због чега је против нас умрла сва творевина и, узвраћајући непријатељима Божијим, све стихије: и вода, и огањ, и ваздух, и смрт у свим облицима.

У речима **“Узмите, једите, ово је Тело моје, које се ради вас ломи за отпуштење грехова”** и **“Пијте из ње сви: ово је Крв Моја”** налази се бездан Божанске љубави према људском роду. Има о чему да се замисли свако ко се непристрасно удубљује у себе самог и у судове Божије о људском роду. Свештени трепет прожима све удове и читаво биће свакога човека који нема предубеђења и који није везан светским похотама и уживањима, када слухом свога срца зачује те речи из уста свештенослужитеља. О, љубави најсавршеније! О, љубави која све обухвата! О, љубави најсилније! А шта ми приносимо Богу као благодарност за ту љубав према нама? **Хранимо ли гладне, појимо ли жедне? Одевамо ли наге? Посећујемо ли болесне и они који су заточени у тамницама? Управо у лицу њих, као удова Својих,**

помоћ од нас тражи Сам Христос, Спаситељ наш, Који је Себе принео на жртву за нас!

Ево Божанственог призора - Литургија! Посвуда слика бесконачне љубави, премудрости, свемоћи, правде, светости, и осећај бесконачне сладости, красоте, светлости и блаженства - јер су у овој Светој Тајни, за разумне и побожне, скривени бесконачна сладост, красота, светлост, блаженство, светост, вечна правда, свемоћ, благодат и премудрост Божија. Приликом размишљања о овој Тајни безграничне љубави Божије према страдалном људском роду, ум се неће заситити слатким и светлим сазерцањима, нити срце усхићењем и блаженством. А ми остављамо Цркву и претпостављамо јој позориште, ту школу сујете, где нема хране за наш бесмртни дух, где нема излечења, очишћења и помоћи, где се понекад све свето изврће руглу, где се име Божије не изговара другачије него лицемерно и у шали, где се људи у потпуности препуштају тзв. добрим страстима, и где прељуботворни и грешни свет, који је распео и распиње Господа, високо подиже своју главу.

“Тебе певамо, Тебе благосиљамо, Теби благодаримо, Господе, и молимо Ти се, Боже наш“.

Док се певају ове речи, читава црква, сви који стоје у храму, треба да се моле заједно са онима који свештенодејствују - како би Отац небески ниспослао Духа Светога на нас и на предложене Дарове - и да изговарају у себи молитву: “Господе, Који си у трећи час Апостолима Својим ниспослао Пресветог Духа Твога, Њега, Благи, не одузми од нас, но обнови нас који Ти се молимо... Срце ми чисто саздај, Боже, и Дух прав обнови у мени... Не одбаци ме од лица Твога и Духа Твога Светог не одузми од мене”. У том тренутку ни једна душа не треба да остаје хладна, него треба да пламти љубављу према Богу; а душу, опет на то подсећам, хладе животне бриге и страсти, као што су: уживања, корист, стицање, гнев, непријатељство, мржња, љубомора. Нека ваше душе управо у том тренутку пламте као светиљке, као кандило које гори и шири миомирис, као дим тамјана који се пење у вис.

“Да ове Свете Тајне буду онима који се причешћују на отрезвљење душе...” Ове речи представљају наставак претходне молитве: “Молимо Те, и призивамо, и преклињемо: ниспошљи Духа Твога Светога на нас и на ове предложене дарове”, а њихов је смисао следећи: ниспошљи нам Духа Твога Светога у овај час, да би свети Дарови били онима који се причешћују на

отрезвљење душе од животних страсти, на отпуштење грехова, на заједницу Духа Светога, на испуњење Царства небеског у њима, на смелост према Богу, а не на суд или на осуду. Након овога, војинствујућа Црква на земљи као да представља Јагњету Божијем - Које је на Себе узело грехе света и искупило их Крвљу Својом - све оне који су живели у Старом закону и оне који су живели у Новом: Праоце, Оце, Патријархе, Пророке, Апостоле, Проповеднике, Еванђелисте, Мученике, Исповеднике, Подвижнике и све праведнике који су преминули у вери; Црква благодари за њих Јагњету Божијем, Које је у последње године изволело да се оваплоти од Пречисте Дјеве и да прими пуноћу наше природе, да нас просвети, да пострада и умре за нас; а нарочито приноси разумну службу благодарности за пресвету, пречисту, преблагословену, славну Владичицу нашу Богородицу и Приснодјеву Марију; потом спомиње светога или свете који се славе тога дана и моли Господа да нас посети њиховим молитвама.

Дирљива је затим молитва Цркве Јагњету Божијем за све упокојене и за живе; она преминуле заступа пред Богом како би били упокојени тамо где сија светлост Лица Божијег, и моли Господа да помене сво епископство православних које правилно управља речју истине, сво презвитерство, у Христу ђаконство, и сав свештенички ред; потом Црква приноси разумну службу за васељену, за свету, саборну и апостолску Цркву, за све који пребивају у чистоти и часном животу (тј. нарочито за монахе који су дали завет чистоте и целомудрености), за Цара и сав Царски дом, за цео двор и војску, и моли од Господа мир у царству, како бисмо и ми поживели тих и миран живот у свакој побожности и чистоти; потом свештеник гласно помиње највишу духовну власт у дотичном месту, тј. архијереја града или области, и моли Своблагог да архијереја дарује светим црквама у миру, читава, часна, здрава, дуговечна и да право управља речју истине, а не да мудрује лукаво и изопачено. Затим Црква моли Господа да помене град овај у коме живимо (или село, или манастир), сваки град и земљу, и оне који вером живе у њима. Даље, Она моли за морепловце, путнике, болеснике, патнике, заробљенике, сужње, прогнанике, за спасење њихово, за оне који плодове доносе и оне који добро творе у светим Црквама, за оне који се сећају сиротиње, и да Господ на све ниспошаље милост Своју ради ове велике и страшне жртве.

Потом свештеник гласно говори: **“И дај нам да једним устима и једним срцем славимо и певамо пречасно и величанствено Име Твоје, Оца и Сина и Светога Духа”**. Благовремени возглас и молитва представљају велико

дело - сви се моле једним устима и једним срцем : таквом једнодушном молитвом могу се од Бога измолити свакојака добра; зато свакога треба што је могуће више и чешће наговарати на једнодушну молитву и тражити од Бога такву молитву. Но, ђаво често расејава као пшеницу оне који стоје у цркви.

“И да буду у милости великога Бога и Спаса нашег Исуса Христа са свима вама”. Поменувши најпре све појединачно, Црква сада свима заједно жели милост од Бога.

Следи **прозбена јектенија**. *Јер не знамо шта ћемо се молити као што треба, него Сам Дух се моли за нас уздисајима неизрецивим (Рим. 8,26)*. За шта се моли Дух Свети, када се моли за нас? За сав дан савршен, свет, миран и безгрешан и за друго.

Копно и море, реке, језера, приносе ти, човече, дарове Божије; теби се, коначно, и Сам Син Божији предаје у Своме Телу и Крви. И шта ти још недостаје? А како си само незахвалан! Како си само безосећајан и неразуман!

Како је узвишена Литургија Јована Златоустог и Василија Великог! Какав небески дух! Каква ширина љубави према Богу и према људима! Какво небеско срце! Дај ми Господе дух небески, срце чисто, пуно љубави, не свезано никаквим животним похотама и страстима: јер нико од оних који су свезани животним похотама или насладама не може да долази, нити да се приближава, нити да служи Теби, Царе славе! (Свештеник мора да буде као орао који лети високо и види далеко, снажан и хитар). Даруј, Господе! Сва земља, са свим њеним благом, лепотама и сладостима, није ништа пред таквом Светом Тајном као што је пречисто Тело и Крв Господња, као што је свештенодејство Литургије.

“Ово чините у Мој спомен”. Без Свете Тајне Тела и Крви, без Литургије, могло би да буде заборављено највеће дело љубави, премудрости и свемоћи Спаситеља нашег, могли би да се изгубе плодови Његовог страдања. Зато је Он заповедио да творимо Тајну Тела и Крви Његове, у спомен на Њега, и не само у спомен, него и ради најтесније заједнице са Њим. Ова Света Тајна се громогласно и јасно савшава у целом свету. Њени су плодови - светост, непропадљивост и живот вечни.

Наша вера је преиспуњена чудесима доброте, премудрости и свемоћи Божије; и у овдашњем животу људској природи је даровано необично

много, а оно што нам је даровано као нада, у животу после смрти, то се не може ни описати: *што око не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође, оно припреми Бог онима који га љубе* (1. Кор. 2,9). А како смо ми неразумни и незахвални пред Богом! Како смо бесмислено везани за пропадљива добра овдашњег живота! Како смо лењи када је у питању испуњавање заповести Божијих.

У виду комада хлеба предложено је и види се Само Јагње Божије, исто као што се на проскомидији, у виду честица хлеба извађених из просфоре, помињу и људи испкупљени Крвљу Његовом. Овим се показује јединство људске и Божанске природе које су несливено сједињене у Исусу Христу и у нама који се њиме причешћујемо. *Који једе Моје Тело и пије Моју Крв у Мени пребива и Ја у Њему* (Јн. 6,56). *А ко се сједини са Господом, један је дух с Њиме* (1. Кор. 6,17).

Литургија је најбољи пробни камен нашег духовног стања: да ли смо живи или мртви, шта се крије у нама - какве страсти, какве душевне слабости? О, са каквом се брижљивошћу увек треба припремати за савршавање ове пренебесне, страшне, животворне Свете Тајне - ове жртве за читав свет: за оне који су на небесима, за оне који су на земљи и испод ње.

Велики је задатак и велики духовни труд за свештеника да савршава Литургију: јер му је потребна пажљива **припрема** за службу, и то стална, а не само онда када се Литургија савршава; њему је, једном речју, потребна анђеоска бестрасност, пламена љубав према Богу и према људима, узвишен ум, исто такво срце, и воља која је у потпуности подударна са вољом Божијом.

Тајна испкупљења - то је највреднија, незаборавна Тајна, Тајна бесконачне доброте, безмерног снисхођења, непојмљиве премудрости, неограничене моћи: ето какве се Тајне сећамо на Литургији! Осим тога, она се понавља сваки дан, јер се свакодневно савршава велика, спасоносна, наднебесна и страшна Света Тајна Пречистог Тела и Крви Господње. Свагда се за нас коље Јагње Божије, освећујући оне који се причешћују. Слава милосрђу Твоме Господе!

Савршавајући Литургију и вадећи честице у част Мајке Божије и Светих, а затим честице за живе и упокојене - сети се како је тесна веза између Господа и Његових Светих, између Њега и оних који побожно живе на земљи или су умрли у вери и побожности; сети се како је тесна веза између

нас и Светих, и између нас и оних који су се упокојили у Христу, и све их заволи као удове Господа и као сопствене удове.

Како су близу један другоме житељи неба и житељи земље, и Мајка Божија и сви Свети, и сви ми, православни хришћани, када се савршава Божанска, свеобухватна, наднебеска и свесједињујућа Литургија! Боже мој! Какво прерадосно, животворно општење!

Наслов оригинала:

Иоанна Ильича Сергиева, протоиерея кронштадтскаго “Мысли о Богослужении Православной Церкви - О Божественной Литургии”, Москва, 1894.

Превод: Младен Станковић

Текст преузет из књиге: «Основе православног богослужења», Библиотека «Филокалија», књига седма, Београд, 2005, стр. 80-109, са дозволом издавача.

Подвлачење наше, ПП.